

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Шпить Ірини Василівни «Формування молочної продуктивності у корів української чорно-рябої молочної породи у стадах з різних кліматичних зон України», представленій на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук за спеціальністю 06.02.01 – розведення та селекція тварин

Актуальність роботи. Глобальність проблеми продовольчої безпеки зростає з кожним днем, наближаючись до критичної межі. Наша держава є гарантом світової продовольчої безпеки і є активним членом продовольчої політики у світі, незважаючи на складні умови, в яких здійснюється виробництво агропродукції і галузь молочного скотарства при цьому є однією із найвагоміших, адже забезпечує промисловість цінною сировиною, а населення – важливими харчовими продуктами. Пошук ефективних шляхів збільшення виробництва молока шляхом удосконалення господарсько корисних ознак молочної худоби залишається у центрі уваги науковців і практиків. При цьому моніторинг факторів, які впливають на молочну продуктивність та визначають її рівень сприятиме підвищенню не лише генетичного потенціалу тварин, його реалізації, а й нарощенню обсягів виробництва молока. Тому дослідження формування молочної продуктивності у корів української чорно-рябої молочної породи у стадах з різних кліматичних зон України є актуальним і саме на розв'язання цих питань і спрямовані дослідження дисертаційної роботи Шпить Ірини Василівни.

Про актуальність обраної теми дисертації і важливість проведених досліджень свідчить і те, що дисертаційна робота була виконана в рамках науково-дослідних робіт Інституту біології тварин НААН за завданнями: «Дослідити селекційно-генетичні та біологічні особливості росту й розвитку тварин української чорно- та червоно-рябої молочних порід і розробити методи підвищення їх продуктивності на основі сучасних селекційних технологій» (0111U006147) у 2013-2015 р. та «Вивчити біологічні та селекційно-генетичні особливості тварин вітчизняних порід і розробити методи їх удосконалення на основі сучасних біологічних підходів» (0116U001403) у 2016 році.

Обґрунтованість і вірогідність наукових положень, висновків та рекомендацій. Обґрунтованість експериментальних даних забезпечена використанням сучасних методик та методів досліджень із застосуванням достатньої кількості тварин та виконаних експериментів.

Матеріали та методи досліджень, що використані дисертанткою, відповідають меті роботи і дають можливість одержати науково обґрунтовані дані, які дисертантка звела у таблиці, узагальнила й детально проаналізувала. Результати досліджень опрацьовані методами математичної статистики та біометрії, тому об'єктивність отриманих результатів досліджень не викликає сумніву.

Сформульовані висновки і практичні рекомендації відповідають фактичному змісту роботи, логічно випливають із отриманих результатів досліджень.

Повнота викладення основних положень дисертації підтверджується висвітленням основних результатів досліджень в 14 наукових працях, з яких 8 статей у фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних

баз даних, 5 праць – апробаційного характеру та 1 праця, в якій додатково відображено результати досліджень (методичні рекомендації).

Наукова новизна і практичне значення одержаних результатів. Авторкою вперше проведено всебічне вивчення та отримано нові дані щодо господарськи корисних ознак тварин у стадах української чорно-рябої молочної худоби з різних природно-кліматичних зон України; встановлено закономірності формування ознак молочної продуктивності корів за дії різних систематичних чинників довкілля і генетичних чинників та прояву фенотипових ознак. Крім того, досліджено співвідносну мінливість ознак молочної продуктивності корів та їх дочок, молочної продуктивності первісток і окремих фенотипових ознак та з'ясовано ступінь впливу різних чинників на формування молочної продуктивності корів. Також визначено ознаки, які найбільше корелюють з надоєм корів та рекомендовано їх ефективне використання для підвищення генетичного потенціалу молочної худоби та доведено, що з поміж середовищних чинників на формування ознак молочної продуктивності корів найсуттєвіший вплив справляли рік їхнього народження, рік першого отелення та стадо, а з поміж генетичних – походження за батьком і належність до лінії, а серед фенотипових ознак – вік першого отелення та жива маса тварин у 12- і 18-місячному віці. Окрім того, за результатами проведених досліджень розроблено критерії добору тварин за окремими селекційними ознаками та підготовлено науково-практичні рекомендації й обчислено економічну ефективність розведення тварин залежно від окремих чинників.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні у селекційному процесі встановлених закономірностей дії систематичних середовищних і генетичних чинників та прояву фенотипових ознак на формування молочної продуктивності корів української чорно-рябої молочної породи, що дозволить підвищити їх генетичний потенціал та сприятиме створенню високопродуктивних конкурентоспроможних стад в умовах інтенсивних технологій виробництва тваринницької продукції. Крім того, використання виявлених найбільш перспективних бугаїв-плідників, ліній та поєднань ліній прискорить селекційний прогрес за ознаками молочної продуктивності у стадах, а отримані популяційно-генетичні параметри господарськи корисних ознак тварин покращать ефективність селекції з молочною худобою.

Одержані результати досліджень впроваджені у господарствах Львівської області (акт впровадження результатів наукових досліджень від 16 квітня 2025 року) та можуть бути використані при розробці перспективних планів племінної роботи та програм селекції з українською чорно-рябою молочною породою.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота викладена на 210 сторінках комп'ютерного тексту, ілюстрована 54 таблицями, 1 рисунком та містить 2 додатки. Вона складається із анотації, вступу, огляду літератури, загальної методики та основних методів досліджень, результатів власних досліджень, їх аналізу й узагальнення, висновків, пропозицій виробництву, списку використаних джерел, додатків. Список використаних джерел містить 282 найменування, із них 46 джерел – латиницею.

АНАЛІЗ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Загальна характеристика роботи (вступ) викладена на 6 сторінках (с. 22–27). Вона включає в себе необхідну інформацію про обґрунтування вибору теми досліджень, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, мету, завдання й методи досліджень, висвітлення наукової новизни, практичного значення одержаних результатів, особистого внеску здобувачки, результати апробації, публікації дисертантки та обсяг і структуру дисертації.

Розділ 1. «Огляд літератури» викладений на 30 сторінках (с. 28–57) і включає три підрозділи, в яких дисертантка здійснила кваліфікований, різносторонній аналіз результатів і досягнень вітчизняних та зарубіжних авторів, толерантно співставивши різні точки зору. На основі аналізу літературних джерел здобувачка наводить інформацію щодо сучасного стану галузі молочного скотарства в Україні, генезису та генеалогічної структури української чорно-рябої молочної породи та основних чинників, які впливають на формування молочної продуктивності корів.

Розділ 2. «Загальна методика та основні методи досліджень» викладено на 5 сторінках (с. 58–62). Наведена проста й зрозуміла схема досліджень. Для вивчення різноманітних показників здобувачкою були використані методичні прийоми та підходи, що узгоджуються з сучасними та дають можливість отримати об'єктивний науковий матеріал. У розділі наявні посилання на авторів використаних методик.

Розділ 3. «Результати власних досліджень» викладений на 82 сторінках (с. 63–144). Він досить різносторонній та об'ємний, включає 8 підрозділів, з яких підрозділ 3.4. і 3.5. структурований на підрозділи. У цьому розділі наведено дослідження господарськи корисних ознак корів у господарствах, що знаходяться у різних зонах їх розведення; залежність молочної продуктивності корів від їхньої живої маси у період вирощування у молодому віці; фенотиповий прояв ознак молочної продуктивності корів-первісток залежно від окремих ознак їхньої відтворювальної здатності; вплив систематичних чинників довкілля на молочну продуктивність корів (прояв ознак молочної продуктивності корів залежно від року та сезону їх народження; формування ознак молочної продуктивності корів залежно від року та сезону їхнього першого отелення); вплив генетичних чинників на формування ознак молочної продуктивності корів (формування ознак молочної продуктивності корів залежно від їх походження за батьком; мінливість ознак молочної продуктивності корів залежно від їх лінійної належності; молочна продуктивність корів за різних варіантів підбору батьківських пар; формування ознак молочної продуктивності корів залежно від продуктивності їх матерів та матерів батьків); співвідносна мінливість молочної продуктивності корів-первісток та інших селекційних ознак; сила впливу різних чинників на формування ознак молочної продуктивності корів; економічна ефективність розведення корів у підконтрольних господарствах.

Розділ 4. «Аналіз і узагальнення результатів досліджень» викладено на 18 сторінках (с. 145–162). Інтерпретація результатів власних досліджень проведена дисертанткою кваліфіковано, на тлі даних, отриманих багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими-селекціонерами. У цілому в розділі подано детальний аналіз отриманих результатів. Викладений у ньому матеріал засвідчує, що здобувачка уміє

правильно ставити мету і задачі досліджень та використовувати одержані результати.

Сформульовані **висновки й пропозиції виробництву** відповідають фактичному змісту роботи, логічно випливають з отриманих результатів досліджень, науково обґрунтовані.

Список використаних джерел викладено на 36 сторінках (с. 167–202) і включає 282 джерела, з яких 46 – латиницею.

Усі розділи дисертаційної роботи написані на належному науковому рівні. Результати досліджень достатньою мірою висвітлені у наукових працях.

ЗАУВАЖЕННЯ

Оцінюючи в цілому роботу позитивно, хочу висловити деякі зауваження та побажання:

1. Потребує уточнення технологія виробництва молока у всіх трьох господарствах (ст. 58 другого розділу, перший абзац) і чи вона була аналогічною при проведенні досліджень протягом 13 років (2006-2018 рр.)?

2. На ст. 61 другого розділу вказано, що середня умовна частка голштинської породи у генотипі чорно-рябої худоби у ДП ДГ «Олександрівське» по вибірці корів за досліджувані роки становила 78,12, у ТОВ СГП «Імені Воловікова» – 71,87. Яким чином досягнуто поданих досить невисоких відсотків умовної кровності за голштинською породою? Спермою бугаїв яких порід осіменяли чи бугаями яких порід парували тварин у цих господарствах?

3. За яким принципом було сформовано дослідні групи телиць та корів при порівнянні їх господарськи корисних ознак у різних господарствах/зонах?

4. За результатами досліджень багатьох українських та іноземних вчених зі збільшенням умовної частки голштинської породи у генотипах тварин української чорно-рябої молочної породи спостерігається підвищення молочної продуктивності при деякому погіршенні відтворювальної здатності. Чим на Вашу думку можна пояснити, що корови ДП «Дослідне господарство «Асканійське» з найвищою середньою умовною часткою голштинської породи у генотипі чорно-рябої худоби (81,25 %) характеризувалися найвищим рівнем надою за I та III лактації (6492 та 7167 кг відповідно) при найменшій тривалості першого сервіс-періоду (149,1 днів) (табл. 3.4-3.5, ст. 66-67)?

5. У корів ДП «Дослідне господарство «Асканійське» за першу й за третю лактацію (табл. 3.5, ст. 67) зафіксовано найвищу жирномолочність – відповідно 4,08 і 4,01 % проти 3,60 і 3,57 % у корів ДП ДГ «Олександрівське» й 3,63 і 3,65 % у корів ТОВ СГП «Імені Воловікова». Чим на Вашу думку можна пояснити таку суттєву різницю за вмістом жиру в молоці у корів однієї породи?

6. У підрозділі 3.5.1 у таблицях 3.21-3.26 (ст. 95-103) подано молочну продуктивність корів за I та за III лактацію залежно від їхнього походження за батьком. Чи можна зробити висновок (порівняння) за результатами Ваших досліджень про вплив одного і того ж бугая чи декількох бугаїв на молочну продуктивність його/їх дочок у трьох різних господарствах/зонах?

7. Можливо, варто було б у 2-й і 3-й пропозиціях виробництву, поряд з назвами господарств вказати ще й зону їх розташування, враховуючи тему дисертаційної роботи?

8. Потребує пояснення, чому акт впровадження результатів досліджень один, якщо дослідження проведені у 3 господарствах?

Втім зроблені зауваження та побажання легко виправити і вони не мають суттєвого впливу на актуальність та практичне значення одержаних результатів та на загальну оцінку роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

На основі ознайомлення з дисертаційною роботою Шпить Ірини Василівни вважаю, що вона є завершеною науково-дослідною працею, у якій узагальнено значний обсяг експериментальних та науково-господарських досліджень авторки, результати яких мають теоретичне й практичне значення. Вони достовірні й коректно інтерпретовані. Впровадження їх у виробництво сприятиме прогресивним зрушенням у молочному скотарстві.

У роботі чітко окреслені та висвітлені характер обраної теми, принципи наукового вирішення поставлених завдань, використані сучасні методи досліджень, отримані нові експериментальні дані й ряд закономірностей і тенденцій, які є значущими для подальшого поліпшення молочної худоби на теренах України.

В цілому вважаю, що дисертаційна робота є цілісною завершеною науковою працею, виконана на сучасному методичному рівні, за змістом, актуальністю, науковою новизною, практичною значимістю, структурою і формою відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів ...», а Шпить Ірина Василівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук за спеціальністю 06.02.01 – розведення та селекція тварин.

08.09.2025 р.

Офіційний опонент,

доцент кафедри біоресурсів, тваринництва та аквакультури
Поліського національного університету,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент

Альона ШУЛЯР

